

بررسی اشعار آیینی طاهره صفارزاده به لحاظ محتوا (با تاکید بر عاطفه، تخیل، فکر و اندیشه)

افشین خدامرد

چکیده

پژوهش حاضر به مطالعه اشعار آیینی طاهره صفارزاده به لحاظ محتوا به روش پژوهش اسنادی - توصیفی می‌پردازد. جامعه آماری اشعار آیینی طاهره صفارزاده بود که نمونه‌های از اشعار وی از جمله سالار صبر، سحرای کربلا و انتظار مورد بررسی قرار گرفت ابیات آیینی در برانگیختن احساسات و عواطف، ناب‌ترین بیانات و واژه‌ها را بیان می‌دارد؛ آگاهی مخاطب از تحولات تاریخ و رسیدن به دانش و بینش دینی اشاره دارد. از منابع ادبی و پرمایه الهی همچون قرآن، نهج البلاغه، نهج الفصاحه و سخنان نغز اهل بیت سرچشمه می‌گیرد؛ و به نوعی بیان معرفت و بیان حقایق الهی شعر فرد مسلمان و عقیده مند به آئین مسلمانی در یک قالب خاص است. یافته‌های بیانگر این است که اشعار آیینی طاهره صفارزاده از حیث عاطفه و تخیل اشعار آیینی مورد نظر هرچند که مضمونی اعتقادی دارد و با عواطف انسانی مرتبط است اما، ابعاد فردی و اجتماعی عنصر احساس و عاطفه در نظر نمی‌گیرد. در اشعارش بیشتر یک جنبه-نگری، سطحی‌نگری دیده می‌شود و توأم با مستقیم‌گویی محدود بود. در بهره‌گیری از کارکردهای عاطفی در پرداخت این شعر موفق نبود. از تنوع تصویر استفاده نکرده است. از حیث فکر و اندیشه بیانگر این است که به لحاظ فکری اندیشه تازه و مناسبی را برای مخاطب فراهم نمی‌آورد. چون کهنه زدگی، الگوهای فکری کهن، سطحی‌نگری در اشعارش نمایان است. علی‌رغم این که شاعری اندیشه مدار و معناگرای شعر آیینی معاصر است. همچنین اندیشه‌های سطحی در لایه‌های درونی و بطن اشعار و غفلت از اندیشه‌های ذهنی عمیق مخاطب را ملال آور و کسالت بار می‌کند

واژگان کلیدی: شعر، اشعار آیینی، طاهره صفارزاده، محتوا، عاطفه، تخیل، فکر و اندیشه

۱- مقدمه

شعر آیینی که نوعی از شعر متعهد و آرمانی محسوب می‌شود، قطعاً باید از تمامی عناصر لازم و مؤثر بر روند خلق یک اثر موفق بهره‌مند باشد؛ چرا که رسالتی بس خطیر و هدفی بسیار مقدس دارند در همین راستا نیاز به آموزش، یادگیری، تمرین و ممارست را برای یک شاعر آیینی ضرورتی انکارناپذیر می‌نماید. ادبیات و اندیشه‌ها از یکدیگر تأثیر می‌پذیرند و بر همدیگر تأثیر می‌گذارند؛ و متأسفانه، یکی از نقاط ضعف و آسیب‌های وارده بر شعر آیینی معاصر ایران ضعف در اندیشه، پیام و محتواست. روح هنر و ادبیات آیینی، در پیام و محتوای آن نهفته است؛ و شاعر آیینی باید به این مقوله مهم توجه ویژه و خاص داشته باشد. پیام متعالی، محتوا و زبان متعالی هم می‌طلبد. باید پیام متعهدانه در شعر آیینی را با شیوه و اسلوب زبانی قرآن و نهج البلاغه و مقاتل مستند آراست، نه با شیوه‌های متزلزل ادبی برخاسته از اندیشه و دانش محدود بشری. هدایت جامعه بشری به ادبیات متعهد نیازمند است و این تعهد باید مانند خون سالم در پیکره ادبیات و در کالبد فکر و اندیشه همواره جریان داشته باشد.

ادبیات آیینی در همه میراث‌های ادبی جهان، به نوعی با محتوا و گزاره‌های دینی و باورهای مذهبی گره خورده است و به همین سبب برای ورود به ارزش‌های تعلیمی در شعر آیینی پرداختن به بن‌مایه‌های مذهبی و نهایتاً شعر تعلیمی، اجتناب‌ناپذیر می‌نماید. دامنه باورهای مذهبی بسیار گسترده است و اگر از منظر ادبیات به آن بنگریم، بیش از همه، یک موضوع عام از جایگاه ویژه‌ای بهره‌مند است و آن، شعر آیینی است (نوریان، خردمند پور، ۱۳۹۳).

معنویت محتوای شعر آیینی ضروری است باید نقش معنویت در شعر آیینی بیشتر نمود پیدا کند تا نتیجه و تأثیری که در خواننده بر جای می‌گذارد، در خور و شایسته بوده و از طریق اصلی خویش که همانا آگاهی دادن و بیداری افراد جامعه است دور نیافتد (لنگرودی، ۱۳۷۰: ۶۴). از آن جا که تمامی شکردها، نمادها و قواعد سنت‌های ادبی در دل زبان و زبان در بستر فرهنگ اجتماع شکل حقیقی خود